

Verlag praktijkdag watercrassula

Tijdens de introductie van Bart Grutters is aandacht voor de soort watercrassula. Een vetplantje afkomstig uit Oceanië, klein, maar een soort die voor een groot hoofdpijndossier zorgt. Omdat hij zo klein is, is het lastig te bepalen waar de soort groeit voor waterbeheerders, hij is vaak pas zichtbaar als hij ergens in grotere dichtheden staat. Maar er zijn ook veel vragen als: wanneer vindt woekering plaats? Welke impact is er op inheemse flora en fauna? Maar vooral: hoe kom ik er vanaf? De meest lastige vraag van alle vragen.

De soort komt wijd verspreid over Nederland voor, vooral op de hoge zandgronden. Het is eigenlijk het ideale onkruid. Hij kan hergroeien uit een aantal millimeters en fragmenteert makkelijk waardoor hij ook makkelijk verspreidt. Verspreiding kan ook plaatsvinden door watervogels. De plant is goed aangepast aan een lage beschikbaarheid koolstof en heeft daarmee een groot concurrentievoordeel. Mede door zijn winterhardheid komt hij in meerdere habitats voor. Op de plek waar de soort oorspronkelijk vandaan komt zorgt hij echter helemaal niet voor grote problemen.

De Doorbraak

De Doorbraak is een compleet nieuwe watergang om Almelo te ontlasten van water. Oorspronkelijk bedoeld om meer water vanuit de Regge te kunnen bergen en een gebied met naar wens van de Gemeente een multifunctioneel gebruik. Het is ingericht voor zowel water, natuur als veiligheid.

In 1998 kwam het project in een versnelling door een hoogwaterperiode, en in 2004 is de aanleg gestart. Deze heeft ongeveer 12 jaar geduurd en er zijn zeer veel mensen betrokken geweest bij de realisatie. Het heeft enige tijd geduurd voor er genoeg draagvlak was, maar uiteindelijk is het gelukt de 110 hectare grond die op landbouwgebied nodig was te verkrijgen.

De Doorbraak betreft een 75 meter brede watergang die middels een mooie film in beeld is gebracht. Ten tijde van hoge afvoeren komt het gehele gebied onder water te staan. Over het geheel stroomt het water onder 18 bruggen door, 3 infrastructurele kruisingen en er zijn een aantal stuwen/vistrappen om te zorgen dat de grond niet teveel zou vernatten/verdrogen. Ook is er een ecopassage gehad waardoor de natuur nu onder de weg door kan lopen en ook reeën en andere diersoorten onder de weg doorkunnen. Het is deels nat en deels droog aangelegd.

De grootste uitdaging van het project lag hem in het startmoment terwijl het ruimtelijk proces en tracé nog niet waren afgerond. Hierdoor is er erg flexibel gewerkt, ook met aannemers. Steeds als er een stuk grond was verkregen werd het ingericht. Het benodigde geld is verkregen door samenwerking met veel partijen en een groot aandeel subsidiebijdragen.

Bij een project als dit is het voorkomen van exoten onoverkomelijk. Soorten die voorkomen zijn dwergkroos, grote kroosvaren, parelvederkruid, waterteunisbloem en watercrassula. Deze laatste bevindt zich in het meest oostelijke deel van de Doorbraak. De plek waar hij groeit is reeds in 2011 ingericht. Het grootste probleem binnen de ontwikkeling van de doorbraak was verbossing, niet perse het voorkomen van

watercrassula. Op dit moment worden sommige delen begraasd en anderen geklepeld om bosopslag te voorkomen. Daar waar crassula voorkomt vormt het voor het waterschap geen probleem als het op de kant voorkomt, eenmaal in het water kan het uiteraard wel een probleem vormen voor het waterschap.

Exotenbeleid – Dolf Logeman Arcadis

Er zijn in de loop der tijd veel exoten in Nederland terecht gekomen. Hiervan zijn er 174 invasief waarmee ze een gevaar vormen voor de biodiversiteit, economie, gezondheid en veiligheid. De kosten in Nederland voor bestrijding bedragen in 2005 1,3 – 2,2 miljard en in de EU in 2009 circa 20 miljard.

Er is veel beleid rondom exoten maar het meest van belang zijn de EU-verordening en Unielijst. In Nederland de convenant waterplanten en wet natuurbescherming. In het convenant is afgesproken dat bepaalde soorten niet meer verhandeld worden, en andere soorten nog wel, maar met goede publieksvoorlichting.

De EU verordening ontstaat in 2014 als Europees beleid. Het gaat hierbij vooral om preventie. Invasieve soorten die van Uniebelang zijn mogen niet opzettelijk een land binnen worden gebracht. Verder is het belangrijk vroegtijdig te elimineren. Na vroege waarnemingen moeten binnen 3 maanden eliminatiemaatregelen toegepast worden en moet de commissie geïnformeerd. Daarnaast is er vastgelegd dat soorten die er al lang zijn beheerst en ingedamd moeten worden. Binnen 18 maanden moet er een plan zijn met effectieve beheermaatregelen zodat gevolgen kunnen worden beperkt. In Nederland is men hier nog niet in geslaagd, maar wel mee bezig.

Op de unielijst staan 49 soorten, waarvan 10 waterplanten. Watercrassula bevindt zich echter niet onder deze 10. Voor de soorten moeten actieplannen gemaakt, monitoringssystemen opgezet, controles worden uitgevoerd, net als uitroeingsmaatregelen, beheersmaatregelen of herstelmaatregelen.

In de EU verordening staat echter ook dat bovenstaande niet hoeft als uitroeien niet mogelijk is, de kosten onevenredig hoog zijn, of er geen geschikte bestrijdingsmethoden zijn.

Binnen Nederland is de EU verordening vertaald in de Wet Natuurbescherming. In artikel 36 – 39 staat: de minister is verantwoordelijk de EU verordening uit te voeren, maar mag taken ook overdragen aan gedeputeerde staten. Dit is doorvertaald naar het besluit natuurbescherming (3.32). Men is bezig de verantwoordelijkheid over te dragen naar de provincies. De provincies zijn er wel mee bezig maar er zijn nog geen regels in de Provinciale verordeningen natuurbescherming van Drenthe en Overijssel. Men is dus nog hard bezig met het beleid vorm te geven. Het huidige beleid heeft dus echter geen betrekking op watercrassula. Het initiatief ligt in dit geval toch meer bij degene die er last van hebben zoals het waterschap.

Tijdens het bestrijden dient altijd rekening gehouden te worden met de Wet Natuurbescherming en de gedragscode van de UVW. Op dit moment wordt een nieuwe gedragscode ingericht in het kader van de nieuwe wetgeving. Het is de bedoeling dat deze in de winter van 2018/2019 ingaat, zodat dit niet midden in het groeiseizoen gebeurt.

Tijdens de discussie blijkt dat voor soorten waar op EU niveau niks voor is vastgelegd geldt dat vooral de organisatie die van de soort last heeft er iets aan moet doen. In de wet natuurbescherming is niks over exoten opgenomen, men gaat er vanuit dat de unielijst hierin is opgenomen, maar de WNB specificeert niet wat de exoten zijn. Er zou een nationale soortenlijst kunnen komen. Daar zijn op dit moment nog geen plannen voor, maar de NVWA staat open voor initiatieven. Op deze lijst zouden dan niet alleen soorten zijn die bestreden moeten worden volgens de EU richtlijnen maar ook de nationale soorten waar iets aan gedaan moet worden.

Verder komt ter sprake dat soorten op de unielijst komen als meer dan 1 lidstaat een probleem heeft met de soort en dat de lijst regelmatig wordt geupdate.

Een ander discussiepunt is dat dankzij de bescherming van bepaalde bijvoorbeeld Natura 2000 soorten en de gedragscodes de bestrijding van exoten lastiger kan zijn. Gevraagd word om ervaringen te delen. Vanuit de zaal blijkt dat soms keuzes worden gemaakt om bijvoorbeeld zowel groene glazenmaker, als krabbescheer als grote waternavel te verwijderen. Maar die keuze dient weloverwogen gemaakt te worden waarbij stil wordt gestaan bij het risico. Ook broedende vogels kunnen een probleem zijn, dan is de vraag wachten of ontheffing aanvragen en toch iets doen. Handmatige verwijdering kan in zulke gevallen makkelijker dan machinale verwijdering.

Hein van Kleef – Bargerveen

In de afgelopen 20 jaar zijn de problemen rondom watercrassula toegenomen. De soort vormt een groot probleem doordat hij andere soorten overwoekert. Verschillende methoden die zijn uitgete probeerd om de soort te bestrijden (afdekken, kleuren van water, mechanisch, bevriezen etc.) blijken niet te werken en de kosten zijn zeer hoog, net als dat de ecologisch impact zeer groot is. Omdat er vaak slechts 1 jaar wordt gemonitord is dat ook de enige data die beschikbaar is als 'langetermijn informatie'.

Actief uitroeien is zeer moeilijk, ook met een combinatie van maatregelen is de faalkans meer dan 50%. Alleen als de soort vroegtijdig ontdekt wordt en het gebied nog klein is of het een geïsoleerd systeem betreft is het mogelijk.

Een andere koers is dan ook noodzakelijk, want dweilen met de kraan open is zonde van het geld dus er moet op een andere manier gedacht gaan worden. Hieruit kwam de systeemgerichte aanpak waarbij gestuurd wordt op standplaatscondities.

Om dit aan te pakken is men eerst gaan leren en kennis ontwikkelen: onder welke condities groeit de soort goed? En onder welke suboptimaal? Als dat laatste bekend is kan dat vertaald worden naar beheersmaatregelen – wat moet er gedaan worden om deze condities te creëren? Op dit moment zit het onderzoek in de laatste fase waarbij wordt opgeschaald naar veldexperimenten met 2 jaar monitoring.

Er is in Brabant een veldstudie uitgevoerd op 40 locaties, zowel terrestrisch als aquatisch, en er is gekeken naar bedekking, biomassa, water- en bodemchemie en de samenstelling van de gehele plantengemeenschap. Er zijn ook locaties waar watercrassula niet tot dominantie komt. In dat geval is het voorkomen van deze soort eigenlijk geen ecologisch probleem. Maar hoe komt het dat dit de ene keer zo gaat, terwijl de soort op andere plekken alles overwoekerd?

In het terrestrisch milieu geldt: als er veel andere soorten staan (zoals moerashertshooi of peelvaren) legt watercrassula het af. In circa 50% van de gevallen was watercrassula niet dominant maar gewoon onderdeel van de gemeenschap. Op land is er geen relatie gevonden met water/bodemkwaliteit dus waarschijnlijk spelen concurrerende soorten een grote rol. Hier zijn in het lab experimenten mee gedaan waaruit blijkt dat als je een concurrent toevoegt, de groei van watercrassula sterk wordt onderdrukt. Concurrenten kunnen dus goed tegenwicht bieden tegen de soort. Dit verklaart ook waarom watercrassula veel voorkomt in pioniersmilieus na de aanleg van bijvoorbeeld NVO's. De omstandigheden voor de groei zijn dan optimaal.

Een goed ontwikkelde vegetatie is dus van groot belang om watercrassula te voorkomen. Interessante beheersstrategieën zijn:

- het doorbreken van dominantie van watercrassula zodat andere soorten zich kunnen vestigen
- minimaliseren van vermestingsbronnen waar watercrassula optimaal gebruik van kan maken
- beperken van aantallen ganzen (verjagen, afschot, beperken voedselaanbod)
- introductie van concurrenten

Janneke van der Loop

Janneke vertelt over het onderzoek dat zij uitvoert naar watercrassula en bestrijding. Door metingen uit te voeren naar de abiotiek in de doorbraak is uit te vinden welke vegetatie geschikt is voor het systeem de doorbraak als concurrent voor watercrassula. Het project loopt samen met het brabantse landschap en het waterschap. Op de pilotlocatie wordt biomassa watercrassula verwijderd, vervolgens wordt een gekozen doelsoortvegetatie geënt en vindt 2 jaar monitoring plaats. Afhankelijk van wat werkt wordt er opgeschaald naar de gehele doorbraak.

De proefopzet bestaat uit 4 behandelingen:

1. niets doen
2. plaggen en geen vegetatie enten
3. plaggen en kruidenrijk grasmaaisel inbrengen
4. plaggen en doelsoortvegetatie met kwalitatief goede planten enten.

Tijdens de hierop volgende discussie komen verschillende onderwerpen aan de orde:

Is afdekken niet toch een mogelijkheid voor een langere periode? Nee, want er is bewijs dat na 5 jaar afdekken de eerste plant die groeiend is aangetroffen watercrassula is.

Er zijn ook mogelijkheden met biologische bestrijding – in Engeland wordt gebruik gemaakt van de galmijt. Maar het spoor van biologische bestrijding is moeilijk, er gaat zo'n 10 jaar aan vooraf om te zoeken of er geen andere problemen ontstaan, en galmijt is ook een soort die uit Australië komt, dus je haalt wederom een exoot naar Nederland.

Waar besmet materiaal met watercrassula heengaat is casusafhankelijk. Naar een afvalverwerkingsbedrijf gaan is duur. In zee dumpen of ondergraven in nieuw dijksysteem (hoewel het dan niet opengegraven mag worden of water bij mag komen) worden genoemd als alternatief.

De experimenten die gedaan worden gaan vooral over plekken waar watercrassula terrestrisch groeit, onder water worden dezelfde soort proeven gedaan hoewel op kleinere schaal. Het is onder water wel lastiger tot goede bestrijdingsmaatregelen te komen. De hoop is dat goede oevervegetatie zich richting het water gaat verspreiden en watercrassula wegconcurrereert en dat dit genoeg is.

In de Goorloop is een stuk waar watercrassula voorkwam afgeplagd en verwijderd via een recyclingsbedrijf. Ondanks dat er 15 – 20 cm diep is geplagd in de hoop hem weg te krijgen is er nu bezorgdheid over de functionaliteit. Er wordt op deze plek wel gemonitord. Het advies is: als je iets gaat doen, zorg dan dat er ook metingen gedaan zijn aan de abiotiek om juiste concurrenten te pakken te krijgen.

Watercrassula kan ook gras gaan overgroeien, wat nu gebeurt op een locatie bij Wijchen. Op het moment dat je gras gaat maaien krijgt watercrassula de kans om biomassa op te slaan, en op een gegeven moment wint de soort het dan van het gras. Als er dieper gemaaid wordt of iets meer de kant op kan er steeds net iets meer crassula terugkomen.

Vanuit RWS volgt een verhaal over het IJsselmeergebied. In het Ketelmeer is een ondiepe zone bij het IJsseloog waar riet getransplanteerd is maar waar ze in september ook crassula tegen zijn gekomen. Dit hebben ze afgeplagd en afgevoerd, een maand later is de soort weer deels weggehaald en de locatie wordt in de gaten gehouden. Op andere plekken zijn ook ondiepe zones aangelegd waar juist niks is gebeurd. Het vrijgekomen materiaal gaat in dit geval naar de vuilstort.

In Friesland zijn proeven gedaan met het dieper maaien van de hoofdwatgang, waarbij 5 cm van de bodem is meegenomen. Dat is een tijdelijke oplossing geweest, maar de kans is groter dat de soort zich nu gaat verspreiden. Ze hebben een proef gedaan waarbij is gekeken naar wat doet de soort op verschillende gronden, maar hij groeit overall verder. Nu ligt het overdekt.

Ook wordt er gepraat over gecontroleerd composteren. Dit is mogelijk, maar omdat er nog geen erkend composteerder is gevonden in Friesland bestaat de angst dat composteren door niet erkende bedrijven de verspreiding juist helpt.

Op de vraag of de systeemgerichte benadering ook mogelijk is voor andere soorten blijkt dat er ook gekeken wordt of het werkt voor Amerikaanse vogelkers en het wordt uitgebreid naar de Japanse Duizendknoop. Het in het water gebruiken van concurrenten is lastiger dan op het land, omdat in watgangen vaak sowieso gemaaid moet worden.

Ook komt er een vraag naar voren wat het waterschap meer kan doen dan informatie verstrekken en advies geven als een soort bij een particulier wordt aangetroffen? Bezorgdheid en besmettingskans is nu heel groot, maar wat hier aan te doen is blijkt een lastige kwestie. Er wordt vooral gezegd dat men zich moet richten op goede communicatie en voorlichting, schoeisel controleren, geen honden in het water laten zwemmen en watervogels weren. Maar als de soort er blijft is het een verspreidingsrisico. Het eigenlijke advies is: vijver dichtgooien en gras inzaaien. Omdat de soort niet op de unielijst staat zijn er geen juridische stappen te ondernemen naar particulieren.

Op de vraag hoe we er voor kunnen zorgen dat bestrijding van exoten samen opgepakt gaat worden komt eigenlijk geen antwoord. De verantwoordelijkheid ligt nu bij provincies, die komen met beheerplannen. Belangrijke verantwoordelijkheden komen via die weg waarschijnlijk weer bij de waterschappen te liggen. Ook de kosten lijken dan bij de waterschappen terecht te komen en dat betekent nogal wat.

Advies is om te rapporteren wat er binnen het waterschap gedaan wordt en dat te vertellen binnen het waterschap en naar de rest van Nederland. Dan wordt eerder duidelijk wat wel en niet gewerkt heeft en weten mensen dat. Een medium hiervoor is de website www.exotischewaterplanten.nl

Een ander lastig aspect betreft kosten. Er zijn 59 studies gevonden waarin watercrassula is geëlimineerd, echter is maar in 3 studies aangegeven wat het heeft gekost. Laat ook dit weten. En begin pas met bestrijding als je voldoende weet van je systeem, anders is het weggegooid geld.

Ook wordt er omgedacht: if you can't beat them, join them! Is er voedsel van te maken? Of medicijnen? Echter blijkt dat zowel geiten, koeien als paarden het niet eten. Verstoken voor biomassa levert weinig op want het is een vetplant. Daarbij is de vraag: wil je wel iets wat geld op brengt? Want als het lucratief wordt gaat de verspreidingskans wellicht weer omhoog.

Op de website www.exotischewaterplanten.nl staat informatie over de verschillende soorten en het is een plek om bestrijdingsmethoden te bundelen. Op deze manier is de informatie centraal beschikbaar. Ook bij het PWSO zijn exoten een aandachtspunt, en daar moet het ook onder de aandacht blijven. Via dat platform kunnen dingen ook gezamenlijk opgepakt worden. Wellicht kan dit breder onderzocht worden of meer uitgedragen worden.

Thema voor een eventueel volgend overleg dat wordt geopperd is: aanbesteden van bestrijding. Hoe doe je dit?